

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра фінансів

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Міжнародний кредитний ринок в системі глобальних фінансів

Студентки 2 курсу, 3м групи,
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа і страхування»
спеціалізації «Міжнародні
фінанси»

**Біжан Вікторія
Валентинівна**

Науковий керівник
доктор економічних наук, професор

**Морозова Людмила
Сергіївна**

Керівник освітньо-професійної
програми
доктор економічних наук, професор

**Кучер Галина
Вікторівна**

Завідувач кафедри фінансів,
доктор економічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки
України

**Чугунов Ігор
Якович**

Київ 2020

Київський національний торговельно-економічний університет

Факультет фінансів та обліку Кафедра фінансів

Спеціальність **072 «Фінанси, банківська справа і страхування»**

Спеціалізація / освітня програма **«Міжнародні фінанси»**

Затверджую

Зав. кафедри _____

“ _____ ” _____ 201_ р.

Завдання

на випускний кваліфікаційну роботу (проект) студентів

Біжан Вікторії Валентинівни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема випускного кваліфікаційної роботи (проекту)

Міжнародний кредитний ринок в системі глобальних фінансів

Затвердж

ена наказом КНТЕУ від «15» 11 2019 р. № 3899

2. Строк здачі студентом закінченої роботи (проекту)

3. Цільова установка та вихідні дані до роботи (проекту)

Мета роботи (проекту) комплексне дослідження розвитку міжнародного кредитного ринку в системі глобальних фінансів, оцінка та обґрунтування сучасних напрямів його розвитку

Об'єкт дослідження процес формування та розвитку міжнародного кредитного ринку

Предмет

дослідження сукупність теоретичних і практичних засад функціонування міжнародного кредитного ринку та перспектив його розвитку в системі глобальних фінансів

4. Консультанти по роботі (проекту) із зазначенням розділів, за якими здійснюється консультування:

Розділ	Консультант (прізвище, ініціали)	Підпис, дата	
		Завдання видано	Завдання виконано

5. Зміст випускної кваліфікаційної роботи (проекту) (перелік питань за кожним розділом)

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО КРЕДИТНОГО РИНКУ

1.1. Економічна сутність міжнародного кредитного ринку в умовах глобалізації

1.2. Діяльність міжнародних фінансових організацій як ключових суб'єктів міжнародного кредитного ринку

РОЗДІЛ 2. ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ КРЕДИТНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА ФОРМУВАННЯ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО КРЕДИТНОГО РИНКУ

2.1. Аналіз кредитної діяльності Міжнародного валютного фонду

2.2. Аналіз діяльності Європейського банку реконструкції та розвитку на ринку міжнародного кредитування у 2018-2019 рр.

РОЗДІЛ 3. ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО КРЕДИТНОГО РИНКУ

3.1. Перспективи трансформації міжнародного кредитного ринку в умовах реформування світової фінансової системи

3.2. Регіоналізація як тенденція розвитку міжнародного кредитного ринку

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

6. Календарний план виконання роботи (проекту)

№ Пор.	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи (проекту)	Строк виконання етапів роботи	
		за планом	Фактично
1	2	3	4
1	ВСТУП		
2	РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО КРЕДИТНОГО РИНКУ		
3	РОЗДІЛ 2. ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ КРЕДИТНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА ФОРМУВАННЯ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО КРЕДИТНОГО РИНКУ		
4	РОЗДІЛ 3. ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО КРЕДИТНОГО РИНКУ		
5	ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ		

7. Дата видачі завдання „___” _____ 201__ р.

8. Керівник випускної кваліфікаційної роботи (проекту)

(прізвище, ініціали, підпис)

9. Гарант освітньої програми _____

(прізвище, ініціали, підпис)

10. Завдання прийняв до виконання студент _____

(прізвище, ініціали, підпис)

11. Відгук наукового керівника випускної кваліфікаційної роботи (проекту)

Дипломна робота Біжан Вікторії Валентинівни виконана на актуальну тему: «Міжнародний кредитний ринок в системі глобальних фінансів», оскільки в умовах фінансової глобалізації сформувалася така система перерозподілу фінансових ресурсів, за якої менш ризиковий капітал адсорбується найбільш розвиненими країнами світу, а спекулятивний (з більш високою нормою прибутку) притягується країнами з трансформаційною економікою. За умов глобалізації відбувається не лише консервація традиційних умов нееквівалентного обміну, а й уможливорюється незворотний системний розрив між розвиненими країнами та країнами з трансформаційною економікою.

Робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків, списку літератури та додатків. Всі питання в роботі розкрито ґрунтовно.

Дипломну роботу написано згідно вимог, що висуваються до такого виду робіт. Всі поставлені в роботі завдання виконано, отже мети дипломної роботи досягнуто.

Отже, дипломна робота Біжан В.В. заслуговує високої оцінки та рекомендується до захисту у ДЕК.

Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи (проекту) _____
(підпис, дата)

Відмітка про попередній захист _____
(ПБ, підпис, дата)

12. Висновок про випускну кваліфікаційну роботу (проект)

Випускна кваліфікаційна робота (проект) студента _____
(прізвище, ініціали)
може бути допущена до захисту екзаменаційній комісії.

Гарант освітньої програми _____
(прізвище, ініціали, підпис)

Завідувач кафедри _____
(прізвище, ініціали, підпис)

« _____ » 201 ____ р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО КРЕДИТНОГО РИНКУ	9
1.1. Економічна сутність міжнародного кредитного ринку в умовах глобалізації	9
1.2. Діяльність міжнародних фінансових організацій як ключових суб'єктів міжнародного кредитного ринку.....	14
РОЗДІЛ 2 ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ КРЕДИТНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА ФОРМУВАННЯ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО КРЕДИТНОГО РИНКУ	21
2.1. Аналіз кредитної діяльності Міжнародного валютного фонду	21
2.2. Аналіз діяльності Європейського банку реконструкції та розвитку на ринку міжнародного кредитування у 2018-2019 рр	27
РОЗДІЛ 3 ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО КРЕДИТНОГО РИНКУ	32
3.1. Перспективи трансформації міжнародного кредитного ринку в умовах реформування світової фінансової системи	32
3.2. Регіоналізація як тенденція розвитку міжнародного кредитного ринку	38
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	47
ДОДАТКИ	51

ВСТУП

Міжнародні економічні відносини виступають економічною формою розвитку процесу інтернаціоналізації продуктивних сил, в якій зосереджена величезна кількість відносин різного спрямування. Кредитні відносини у міжнародних відносинах виконують ряд важливих функцій, зокрема: стимулюють міжнародну торгівлю, створюють сприятливі умови для іноземних інвестицій тощо. Глобалізація міжнародної економіки та інтеграції національних економік у світове співтовариство посилюють роль міжнародного капіталу у фінансуванні національної економіки.

Кредитний ринок є основною складовою фінансового ринку та сукупністю кредитних відносин, фінансово-кредитних інститутів і встановлених організаційно-правових норм, що у своїй взаємодії забезпечують можливість руху позичкового капіталу в різних формах між суб'єктами економіки на національному та міжнародному рівнях. Це обумовлює необхідність подальшого дослідження сутності міжнародного кредитного ринку в системі глобальних фінансів та вказує на актуальність даної теми.

Об'єктом дослідження виступає процес формування та розвитку міжнародного кредитного ринку.

Предметом дипломної роботи є сукупність теоретичних і практичних засад функціонування міжнародного кредитного ринку та перспектив його розвитку в системі глобальних фінансів.

Метою роботи є комплексне дослідження розвитку міжнародного кредитного ринку в системі глобальних фінансів, оцінка та обґрунтування сучасних напрямів його розвитку.

Реалізація поставленої мети обумовила необхідність вирішення таких завдань:

- визначити економічну сутність міжнародного кредитного ринку в умовах глобалізації;

- дослідити діяльність міжнародних фінансових організацій як ключових суб'єктів міжнародного кредитного ринку;
- проаналізувати кредитну діяльність Міжнародного валютного фонду;
- провести аналіз діяльності Європейського банку реконструкції та розвитку на ринку міжнародного кредитування у 2018-2019 рр.
- охарактеризувати перспективи трансформації міжнародного кредитного ринку в умовах реформування світової фінансової системи;
- дослідити регіоналізацію як тенденцію розвитку міжнародного кредитного ринку.

Розробці практичних та теоретичних засад міжнародного кредитного ринку присвячені праці наукових діячів, таких як П. К. Бечко, Х. В. Шперун, М. І. Сайкевич, В. Д. Скиценко, В. П. Колосова, В. Л. Пікалов, І. Я. Чугунов, Г. В. Кучер та інші. Зважаючи на вагомий внесок провідних науковців у розвиток теоретико-практичних засад міжнародного кредитного ринку, визначення місця та сутності міжнародного кредитного ринку на сьогодні залишається актуальним та важливим у контексті стрімкого розвитку глобальних відносин.

Теоретичною та методологічною основою дослідження є фундаментальні положення сучасної економічної теорії. Дослідження здійснювалося з урахуванням вимог діалектичного методу пізнання, принципів системного та комплексного підходів. У процесі дослідження використовувались як загальнонаукові методи пізнання, так і спеціальні: аналізу і синтезу; логічного узагальнення; статистичного аналізу та інші.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. У першому розділі дипломної роботи розкрито теоретико-методичні засади функціонування міжнародного кредитного ринку. У другому розділі висвітлено вплив міжнародних кредитних організацій на формування тенденцій розвитку міжнародного кредитного ринку. У третьому розділі висвітлено тенденції та перспективи подальшого розвитку міжнародного кредитного ринку. Загальний обсяг – 38 сторінок. У роботі міститься 6 таблиць, 4 рисунки, список використаних джерел із 34 найменувань та 1 додатку.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ

МІЖНАРОДНОГО КРЕДИТНОГО РИНКУ

1.1. Економічна сутність міжнародного кредитного ринку в умовах глобалізації

Міжнародний кредитний ринок є значним сегментом міжнародного фінансового ринку. Його існування стало важливим чинником фінансової глобалізації, оскільки переважна більшість країн світу, яким не вистачає власних ресурсів, вдаються до зовнішнього кредитування.

Якщо мова йде про промислово розвинені країни, то вони, як правило, виступають як дебіторами, так і кредиторами одночасно, наприклад, США, Німеччина, Швеція, Франція та інші. Якщо ж суб'єктом міжнародного кредиту виступають країни, що розвиваються чи країни з перехідною економікою, то вони, як правило, виступають на ринку чистими дебіторами. З розвитком фінансової глобалізації ці країни все більше залежать від зовнішніх запозичень. Таким чином, міжнародний кредитний ринок став важливим фактором глобалізації світових фінансів.

Міжнародний кредитний ринок – це сфера ринкових фінансових відносин, де здійснюється рух позичкового капіталу між суб'єктами названого ринку згідно прийнятих принципів кредитування. У структурі міжнародного кредитного ринку можна виділити міжнародний ринок боргових цінних паперів та міжнародний ринок банківських кредитів і його особливий сегмент – євроринок [14, с. 121].

З функціональної точки зору міжнародний кредитний ринок – це система ринкових відносин, яка забезпечує накопичення та перерозподіл кредитів між країнами для безперервності та прибутковості процесу відтворення.

Міжнародний кредитний ринок має всі характеристики, притаманні ринку як економічному явищу. У таблиці 1.1 узагальнено основні характеристики міжнародного кредитного ринку.

Таблиця 1.1

Основні характеристики міжнародного кредитного ринку

Показник	Характеристика міжнародного кредитного ринку
Наявність продукту	Кредит
Основна функція ринку	Купівля-продаж кредитів на міжнародному кредитному ринку
Учасники ринку	Кредитори, позичальники (дебітори) та посередники (банки, міжнародні фінансові організації та ін.)
Ціна кредиту	Ціна міжнародного кредиту - відсоток, який визначається на основі закону попиту і пропозиції на кредит
Регулювання ринку	Саморегулювання міжнародного кредитного ринку і регулювання з боку міжнародних, регіональних і національних валютно-фінансових організацій

Джерело: розроблено автором на основі [5, с. 435].

Об'єктом купівлі-продажу на міжнародному кредитному ринку є позиковий (позичковий) капітал (кредит). Міжнародний кредит - це економічні відносини, які встановлені між країнами, іноземними комерційними банками та компаніями. Метою є запозичення валютних чи товарних ресурсів на умовах повернення їх у визначені строки та сплати винагороди (процентів) за їх користування [2, с. 216]. Іноземні кредити є важливим засобом фінансування зовнішньої торгівлі, всебічної модернізації підприємств та забезпечення стабільності платіжного балансу.

До джерел міжнародного кредиту можна віднести частину капіталів підприємств, які тимчасово вивільнені в процесі кругообігу, грошові накопичення держави та грошові заощадження особистого сектору.

Існують також так звані принципи кредитування. Вони базуються на економічних законах і застосовуються для досягнення учасниками стратегічних, тактичних і операційних цілей та завдань. До таких принципів можна віднести повернення, терміновість, платність, матеріальну забезпеченість та цільовий характер.

Історично міжнародний кредитний ринок виник як інтеграція операцій національних кредитних ринків, розширення їхніх міжнародних операцій, інтернаціоналізація діяльності національних кредитних ринків. З кінця XIX століття існує сучасний міжнародний кредитний ринок. Після Другої світової війни

ринок розвивався повільно, головним чином як ринок короткострокового кредитування (до одного року), також спостерігалася тенденція до збільшення попиту на середньо- та довгострокове кредитування (до 15 років). Надалі темпи зростання міжнародного кредитного ринку наростали і тепер його річний обсяг складає більше ніж 2 трлн. доларів США [3, с. 117]. За свою майже 170-річну історію міжнародний кредитний ринок має багато відмінних рис, а саме:

- 1) міжнародний кредитний ринок має ефект кредитного мультиплікатора-коефіцієнта, який відображає зв'язок між депозитами та зростанням кредитних операцій через міжбанківські депозити;
- 2) на міжнародному кредитному ринку немає чітких просторово-часових меж. Він може працювати постійно, змінюючи часовий пояс, щоб знайти найкращі умови для купівлі та продажу кредитів;
- 3) інституційна особливість міжнародного кредитного ринку полягає в тому, що він являє собою сукупність кредитних та фінансових установ, за допомогою яких можна купувати та продавати кредити. До таких установ належать приватні компанії та банки (в умовах глобалізації – транснаціональні корпорації та транснаціональні банки), фондові біржі, державні підприємства, центральні банки, державні та муніципальні органи, міжнародні фінансові установи;
- 4) міжнародний кредитний ринок характеризується обмеженим доступом позичальників. Основними позичальниками на цьому ринку є транснаціональні корпорації, уряди та міжнародні фінансові організації. Країни, що розвиваються та країни з перехідною економікою мають обмежені можливості виступати позичальниками на міжнародному кредитному ринку, отримуючи в основному більш дорогі кредити;
- 5) міжнародний кредитний ринок використовує валюти провідних країн і міжнародні валютні одиниці. На міжнародному кредитному ринку переважають долар США, євро, ієна та інші.

На міжнародному ринку кредити представлені в різноманітних формах. Їх можна класифікувати наступним чином (таблиця 1.2).

Таблиця 1.2

Класифікація кредитів на міжнародному кредитному ринку

Ознака класифікації	Форми міжнародного кредиту
За терміном кредиту	короткострокові, середньострокові, довгострокові
За валютою кредиту	у валюті країни-кредитора, у валюті країни-боржника, у валюті третьої країни, у «кошику валют»
За видом ставки процента	плаваюча, фіксована, комбінація ставок
За джерелами фондування	внутрішні, зовнішні, змішані
За способом використання	з однократним використанням, з багаторазовим використанням
За джерелами погашення	за рахунок комерційних поставок, за рахунок альтернативних джерел
За характером поставок, які кредитуються	інвестиційні та кредит для закупівлі готових виробів, сировинних матеріалів
За формою забезпечення	забезпечені, бланкові
За способом погашення	з рівномірним погашенням, з нерівномірним погашенням, з одночасним погашенням, з ануїтетним погашенням (% погашення за основним боргом)
За формою виразу зобов'язань боржника	вексельний, за договірним зобов'язанням

Джерело: розроблено автором на основі [12, с. 328].

Деякі позиції таблиці 1.2 потребують додаткового пояснення, зокрема, кредити за формою забезпечення. Забезпеченими служать товари, товаророзпорядчі й інші комерційні документи, цінні папери, векселі, транспортні та страхові сертифікати, нерухомість та інші цінності. Очевидно, що кредитори, як правило, позичають продукцію з високим потенціалом збуту, і враховують ситуацію на товарному ринку при визначенні суми застави. Іноді, в якості забезпечення міжнародного кредиту, використовують офіційні золотовалютні резерви.

Враховуючи особливості свого товару, міжнародний кредитний ринок виконує ті ж функції, що й інші ринки:

- 1) інформаційна – дає учасникам інформацію про кількість запропонованих кредитних ресурсів, можливих формах залучення позикового капіталу та інформацію про видані кредитні продукти;
- 2) посередницька – забезпечує перетворення заощаджень в інвестиції;

- 3) ціноутворююча – процентні ставки встановлюються на кредитному ринку на основі взаємодії попиту і пропозиції грошових коштів та з огляду на конкуренції;
- 4) регулююча – коригує співвідношення між попитом та пропозицією на кредитні ресурси;
- 5) координуюча – заохочує учасників ринкової економіки заощаджувати та інвестувати.

Отже, міжнародний кредит допомагає прискорити концентрацію та централізацію капіталу, тобто чим більше задіяних кредитних ресурсів, тим швидше здійснюється процес капіталізації додаткової вартості та збільшуються межі індивідуального накопичення. Завдяки міжнародному кредитуванню, приватні компанії останнім часом перетворюються на акціонерні товариства, а пільгове міжнародне кредитування тільки посилює цей процес, тим самим перешкоджаючи малим та середнім підприємствам виходити на міжнародний ринок позичкових капіталів та впливаючи на посилення процесів концентрації й централізації капіталу.

Можна виділити наступні позитивні аспекти ролі міжнародного кредиту у розвитку економіки держави: забезпечує безперервність процесу відтворення та розширення виробництва; є ланкою зв'язку для реалізації зовнішньоекономічної діяльності; сприяє інтернаціоналізації економіки; слугує засобом підвищення конкурентоспроможності економіки держави у світовому господарстві; підвищує економічну ефективність; створює сприятливі умови для зарубіжних інвестицій.

Також існують негативні аспекти ролі міжнародного кредиту у розвитку економіки держави, а саме: впливає на розвиток виробництва у найбільш прибуткових галузях, тим самим посилюючи диспропорції суспільного виробництва; є засобом конкурентної боротьби за ринки збуту; посилює нестійкість грошового обігу у країнах з нестабільною економікою; зміцнює позиції країн кредиторів на світових ринках та посилює їх вплив на соціально-економічні процеси країн-боржників; слугує джерелом фінансування воєнних конфліктів.

1.2. Діяльність міжнародних фінансових організацій як ключових суб'єктів міжнародного кредитного ринку

Економічне співробітництво між країнами та розвиток валютно-фінансових відносин призвели до виникнення міжнародних фінансово-кредитних організацій, які регулюють ці відносини та сприяють стабілізації світової економіки. Міжнародні фінансові та кредитні організації створюються відповідно до міжнародних угод.

Вивчаючи роль міжнародних організацій як головних гравців на міжнародному кредитному ринку, необхідно враховувати походження концепції міжнародних організацій. Міжнародні міжурядові організації з'явилися лише наприкінці XIX століття. У той же час міжнародні відносини, досягнуті завдяки двостороннім відносинам між країнами, мають більш давню історію. Консульство, спрямоване на захист торгових інтересів, простежується ще в Стародавній Греції, а дипломатичні представництва, спрямовані на забезпечення представництва держав, набули сучасних характеристик у XV столітті. Саме ці інститути сприяли формуванню більш складних міжнародних інституцій у XIX столітті [29, с. 128].

Міжнародний валютний фонд (МВФ) та Європейський банк реконструкції і розвитку (ЄБРР) займають центральне місце серед міжнародних кредитних організацій.

Міжнародний валютний фонд розпочав свою діяльність 1 березня 1947 року і складався з 39 держав, на сьогодні їх 189. Діяльність МВФ базується на наданні кредитів в іноземній валюті країнам-членам для компенсації дефіциту платіжного балансу (тобто для поповнення валютних резервів) та підтримки макроекономічної стабільності та реструктуризації економіки (тобто для фінансування видатків державного бюджету).

Дослідник впливу випуску облігацій МВФ на економічну ситуацію в Україні Іваницька О.М. [6], зазначала, що співпраця з МВФ сприяє покращенню кредитного рейтингу країни на світових фінансових ринках, сприяє покращенню банківської та грошово-кредитної системи держави, дозволяє коригувати поточний

платіжний баланс та запобігати дефолтам у країні. У той же час автор висловлює критичні аргументи щодо вимог Міжнародного валютного фонду, що негативно впливають на добробут населення в перспективі.

Польський дослідник М. Прочек (M. Proczek) [31] активно описувала характеристики діяльності МВФ, вказуючи на ефективність економічних реформ країн-членів та впроваджених планів розвитку, що є одними із важливих внесків організації у сталий розвиток світової економіки.

У своєму дослідженні М. А. Султанов вказував на причини, через які реалізація програм МВФ не досягала очікуваних результатів (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Характеристика причин неефективності реалізації програм МВФ

№	Причини неефективності реалізації програм МВФ
1	Політика фінансових організацій визначається розвиненими країнами.
2	Економісти, які працюють у Міжнародному валютному фонді, добре освічені та знайомі з проблемами країн, що розвиваються, але вони не розуміють природи проблем, тому їм важко сформулювати ефективні плани дій та сформулювати політику для конкретних країн.
3	Як правило, умовою отримання фінансових ресурсів є вимога МВФ щодо швидкої приватизації та лібералізації в країнах, що стають на шлях переходу до ринкової економіки.
4	Часто залучення іноземних інвестицій стає однією з головних цілей плану стабілізації Фонду.
5	Діяльність Фонду не має прозорості у формулюванні частини програм та стратегій. Хоча Фонд та інші організації не є приватними структурами, рішення часто приймаються таємно.

Джерело: узагальнено автором на основі [26].

Враховуючи дані таблиці 1.3, аналіз підтверджує та спростовує аргументи, які вчений визначив причинами негативного впливу МВФ на розвиток та функціонування економічної системи країн, що розвиваються. Зокрема, країнами з найбільшою часткою загальної квоти є країни «Великої сімки» (США, Японія, Німеччина, Британія, Франція, Італія, Канада). Ці країни визначають фінансові та організаційні відносини між позичальниками та Міжнародним валютним фондом. У свою чергу, економісти цих країн також займають керівні посади і вони

забезпечують розробку та реалізацію проектів Фонду. Однак конкретні положення плану співпраці визначає сама країна-позичальник. Фонд лише спостерігає за виконанням умов та приймає рішення щодо кредитування. Правильне твердження полягає в тому, що не можна використовувати одні і ті ж інструменти в різних країнах для досягнення успіху.

Основна діяльність МВФ полягає у формуванні економічної політики. Фонд здійснює нагляд за грошово-кредитною та фінансовою політикою країн-членів у сферах, які можуть вплинути на їх здатність фінансувати імпорту та експорту, а саме "платіжний баланс". Завдяки регулярним консультаціям з державними чиновниками, Фонд дає рекомендації щодо того, які політичні заходи слід вживати. МВФ надає позики країнам-членам з короткостроковими питаннями, пов'язаними із зовнішніми питаннями платежів [8, с. 100-101]. Розглянемо структуру органів управління МВФ (рис. 1.1).

Рис. 1.1 Структура органів управління МВФ.

Джерело: складено автором за [3].

Міжнародний валютний та фінансовий комітет – це дорадчий орган, що складається з 24 керуючих та виконує наступні функції:

- 1) направляє діяльність Виконавчої ради;
- 2) виробляє стратегічні рішення, що відносяться до функціонування світової валютної системи та діяльності МВФ;
- 3) надає Раді керуючих пропозиції щодо внесення поправок у Статті Угоди МВФ.

Аналізуючи діяльність МВФ варто пам'ятати, що Фонд не є ані банком розвитку, ані світовим центральним банком. Швидше його можна визначити як інститут співпраці, члени якого виходять з того, що інформування інших країн щодо заходів, що впливають на міждержавні розрахунки, сприяє взаєморозумінню та досягненню певної стабільності відносин. Всупереч поширеній думці, МВФ не має формальної влади на внутрішню економічну політику країн-членів. Експерти МВФ надають лише поради щодо ефективності використання кредитів, але, звичайно, якщо існують розбіжності в основних питаннях, організація може відмовити у наданні кредиту, що практикується у відносинах усіх фінансових установ зі своїми клієнтами. Але це не стосується усіх кредитів. Передусім у межах різниці між розміром квоти та національною валютою, доступною МВФ (тобто резервною часткою МВФ), іноземну валюту можна отримати з фонду без обмежень.

25 жовтня 1989 р. президент Франції Ф. Метерран запропонував ідею створення Європейського банку реконструкції та розвитку у Європейському парламенті в Страсбурзі. Засновниками нового міжнародного фінансового інституту (ЄБРР) стали країни Європи (крім Албанії), а також США, Мексика, Венесуела, Марокко, Єгипет, Ізраїль, Японія, Південна Корея, Австралія, Нова Зеландія (всього 40 країн) разом з двома інституціональними членами – Європейським економічним співтовариством та Європейським інвестиційним банком. Угода про створення Європейського банку реконструкції та розвитку була підписана 29 травня 1990 року, але розпочав свою діяльність Банк у травні 1991 р. Згодом акції ЄБРР, Чехословаччини та Югославії були розподілені між створеними країнами. Акціонерами банку є 65 країн світу та 2 міжнародні організації.

Створення європейських трансформаційно-орієнтованих банків, таких як Європейський банк реконструкції та розвитку, є необхідним не лише для надання фінансової підтримки країнам з перехідною економікою, а й для посилення руху за європейську інтеграцію.

Своїми інвестиціями Європейський банк реконструкції та розвитку сприяє: структурним та галузевим реформам; конкуренції, приватизації та підприємництву; зміцненню фінансових установ та правових систем; розвитку інфраструктури для підтримки приватного сектора; упровадженню системи корпоративного управління, в тому числі, для вирішення екологічних проблем [20, с. 235].

Наразі Європейський банк реконструкції та розвитку надає фінансову допомогу країнам Центральної та Східної Європи для проведення структурних економічних та політичних реформ та реалізації проектів, спрямованих на сприяння загальному розвитку та економічній модернізації. Основні фінансові інструменти Європейського банку реконструкції та розвитку включають надання середньо- та довгострокового кредитування та інвестиційної діяльності.

Основна мета банку – допомогти країнам пристосувати свою економічну структуру до відкритого ринку, де домінують конкуренція та ринкові відносини, а також сприяти приватному сектору та його різноманітним ініціативам. З цією метою Європейський банк реконструкції та розвитку надає позики приватним та державним підприємствам для будівництва нових виробничих потужностей та модернізації існуючих потужностей, підвищення конкурентоспроможності та надання безкоштовної технічної допомоги для підготовки та реалізації різних перспективних проектів. ЄБРР також проводить фінансування акціонерних капіталів шляхом надання інвестиційної підтримки. Банк приймає до розгляду проекти, що надходять з будь-яких джерел. Найважливішими умовами, що визначають подальшу долю проекту, є якість матеріалів та чи відповідають вони міжнародним стандартам у галузі проектного фінансування. Однак слід зазначити, що головна позиція банку, визначена в статуті, полягає в тому, що він не може забезпечити фінансування проектів, пов'язаних з такими сферами діяльності, як

оборонна галузь, тютюнова промисловість, виробництво засобів, заборонених міжнародним законодавством, ігровий бізнес, виробнича діяльність, яка негативно впливає на навколишнє середовище.

Європейський банк реконструкції та розвитку має можливість залучати кошти на міжнародному ринку капіталу за найвигіднішими умовами завдяки власному кредитному рейтингу AAA. Існують також спеціальні фонди, що складаються з доходів від кредитної та інвестиційної діяльності та внесків інших держав. Кошти в цих фондах зазвичай використовуються для надання безоплатної технічної допомоги, позик та інвестицій у менш прибуткові галузі.

Європейський банк реконструкції та розвитку у своїй діяльності використовує такі операції:

- 1) надання кредитів на розвиток виробництва (включаючи спільне фінансування);
- 2) інвестування в акціонерний капітал підприємств;
- 3) гарантоване розміщення цінних паперів;
- 4) полегшення доступу на ринки капіталу шляхом надання інших форм гарантій та допомоги;
- 5) розміщення ресурсів спеціальних фондів згідно з угодами, що визначають їх використання;
- 6) надання позик та надання технічної допомоги для відновлення та розвитку інфраструктури (включаючи екологічні програми);
- 7) надання гарантій за експортно-імпортними операціями відповідно до плану підтримки зовнішньої торгівлі [13].

Основними цілями кредитування ЄБРР є приватні компанії або приватизовані державні підприємства, а також стартапи, включаючи міжнародні інвестиційні спільні підприємства. Європейський банк реконструкції та розвитку працює з іншими інвесторами та кредиторами, щоб надавати кредити та гарантії, а також щоб інвестувати кошти в акціонерні капітали. Цю діяльність слід доповнити кредитами на інфраструктуру або іншими проектами державного сектору, орієнтованими на підтримку ініціатив приватного сектора. Європейський банк

реконструкції та розвитку заохочує регіональну співпрацю. Проекти, які підтримує Банк, можуть охоплювати різні країни.

З моменту свого створення у травні 1991 р ЄБРР визначив які стоять перед ним завдання. Найважливішим з них є допомога у створенні нових економічних умов у країнах, де працює Європейський банк реконструкції та розвитку. Інші завдання належать до сфери бізнесу (заохочення інвестицій, вдосконалення комерційної практики, приватизація і структурна перебудова), інфраструктури (відновлення, модернізація і розширення мереж зв'язку, енергетичних систем, муніципальних служб і житлового господарства) і екології (вдосконалення політики і прямі інвестиції у відновлення навколишнього середовища).

У своїй кредитній діяльності Європейський банк реконструкції та розвитку використовує різні гнучкі кредитні інструменти відповідно до загальновизнаних банківських стандартів у розвинених країнах, співпрацює з приватними інвесторами, їх радниками та комерційними банками, співпрацює з урядами для реалізації довгострокових планів розвитку, співпрацює з міжнародними валютно-фінансовими організаціями, гармонійно поєднує міждержавні та регіональні методи та прагне до захисту та покращення навколишнього середовища.

Таким чином можна зробити висновок, що успіх та відновлення країни, що отримала кредит, та її подальший розвиток залежить не лише від умов кредитування, загальної концепції стратегії, але й від організації та здійснення діяльності всередині країни всіх структурних підрозділів влади, кожного окремого суб'єкта господарювання і населення країни, а зокрема, їх компетенції в сфері ризиків, з якими пов'язана реалізація необхідних заходів. В умовах надзвичайного попиту на грошові ресурси зі сторони центральних банків багатьох країн відстежується небувалий об'єм позик наданих міжнародними фінансовими організаціями – МВВ та ЄБРР. Посилення співпраці та збільшення кредитів на цьому рівні - це сучасний стан міжнародного кредитного ринку.

РОЗДІЛ 2

ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ КРЕДИТНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА ФОРМУВАННЯ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО КРЕДИТНОГО РИНКУ

2.1. Аналіз кредитної діяльності Міжнародного валютного фонду

В умовах економічної інтеграції одними з найбільш впливових сил на світовій економічній арені виступають міжнародні валютно-фінансові організації (МВФО), які були створені розвинутими країнами світу для сприяння економічному розвитку та стабілізації світової економіки у цілому та окремих країн зокрема. У сучасній економіці вони фактично стали домінуючою силою у потужному глобалізаційному процесі.

У рамках Бреттон-Вудської валютно-фінансової конференції 1944 р. вперше в історії були створені міжнародні валютно-кредитні організації – Міжнародний валютний фонд (МВФ) та Міжнародний банк реконструкції і розвитку (МБРР). Роль МВФ полягала у регулюванні валютно-кредитних відносин країн-членів та надання їм фінансової допомоги, коли дефіцит платіжного балансу викликав валютні ускладнення. Цей інститут повинен був надавати країнам кредити в іноземній валюті для покриття дефіциту платіжних балансів і підтримки макроекономічної стабільності, шляхом структурної перебудови економіки країн.

У 1945 р. Міжнародний валютний фонд отримав мандат на підтримку стабільності обмінного курсу та налагодження периферійних дисбалансів, властивих державам-членам. Отже, відповідальність МВФ, серед іншого, полягала в тому, щоб виступати посередником між багатими і бідними країнами. Іншим обов'язком МВФ було встановлення обмежень на обмінний курс між долларом США та національними валютами країн. У 1973 р., через девальвацію долара США, МВФ отримав інші повноваження. Обов'язки включають надання нових суспільних благ. Потужність втручання МВФ поступово зростала, включаючи менш чітко визначену і набагато ширшу мету підтримання фінансової та економічної

стабільності в країнах-членах. Рекомендації щодо політики, конкретні програми стабілізації та просування реформ – це деякі засоби, якими Фонд намагався досягти цих цілей та шляхом постійної інспекційної діяльності на місцях. Перша передбачала виплату кредитів, яка базується на виконанні певних цілей політики та економічних реформ.

Нині МВФ виконує три основні функції:

- 1) надання державам-членам рекомендацій щодо політики та заходів щодо досягнення макроекономічної стабільності, прискорення економічного зростання та зменшення бідності;
- 2) надання фінансування державам-членам, щоб допомогти їм вирішити проблеми з платіжним балансом, включаючи ситуації дефіциту валюти, що виникають, коли їх зовнішні платежі перевищують їх надходження в іноземній валюті;
- 3) надання технічної допомоги та підготовки кадрів, на прохання держав-членів, щоб допомогти їм в накопиченні досвіду і знань та розвинути інститути, необхідні для проведення обґрунтованої економічної політики [22].

Рахунок загальних ресурсів (ГРА) є основним рахунком МВФ і складається з набору валют та резервних активів, які представляють платні підписки країн-членів у вигляді квот. Операції МВФ по непільгову кредитуванню фінансуються за допомогою цього рахунку. У 2019 фінансовому році Виконавча рада схвалила 7 нових домовленостей, а також одне підвищення доступу (Аргентині) і одне скорочення доступу (Мексикі) за двома існуючими домовленостями в рамках механізмів непільгового фінансування МВФ на загальну суму 50,5 млрд СДР (70,0 млрд доларів США за обмінним курсом на 30 квітня 2019 року, рівному 0,721626 СПЗ за 1 долар). З цих нових домовленостей дві були превентивними.

На домовленість про кредит «стенд-бай» (і подальше збільшення доступу) з Аргентиною (40,7 млрд. СДР) довелося приблизно 70 відсотків нових зобов'язань (виключаючи скорочення доступу Мексиці в розмірі 8 912,7 млн СДР). В останні 30 відсотків увійшли ще одна домовленість про кредит «стенд-бай» з Україною (2 800,0 млн СДР); три домовленості про розширене кредитування в рамках механізму

розширеного кредитування МВФ з Барбадосом (208,0 млн СДР), Анголою (2 673,0 млн СДР) і Еквадором (3 035,0 млн СДР); домовленість в рамках гнучкої кредитної лінії з Колумбією (7 848,0 млн СДР); і домовленість в рамках лінії превентивної підтримки і ліквідності з Марокко (2 150,8 млн СДР). У таблиці 2.1 наведені докладні відомості про домовленості, затверджені протягом 2019 фінансового року.

Таблиця 2.1

Домовленості, затверджені в рамках Рахунку загальних ресурсів в 2019 фінансовому році (у мільйонах СДР)

Держава-член	Вид домовленості	Дата вступу в силу	Затверджена сума
НОВІ ДОМОВЛЕНОСТІ			
Колумбія	Гнучка кредитна лінія на 24 місяці	25 травня 2018 року	7 848,0
Аргентина	Домовленість про кредит «стенд-бай» на 36 місяців	20 червня 2018 року	35 379,0
Барбадос	Розширена домовленість на 48 місяців	1 жовтня 2018 року	208,0
Ангола	Розширена домовленість на 36 місяців	7 грудня 2018 року	2 673,0
Марокко	Лінія превентивної підтримки і ліквідності на 24 місяці	17 грудня 2018 року	2 150,8
Україна	Домовленість про кредит «стенд-бай» на 14 місяців	18 грудня 2018 року	2 800,0
Еквадор	Розширена домовленість на 36 місяців	11 березня 2019 року	3 035,0
Всього			54 093,8
ПІДВИЩЕННЯ / ЗНИЖЕННЯ ДОСТУПУ В РАМКАХ ІСНУЮЧИХ ДОМОВЛЕНОСТЕЙ			
Аргентина	Підвищення доступу в рамках Домовленості про кредит «стенд-бай» на 36 місяців	26 жовтня 2018 року	5 335,0
Мексика	Зниження доступу в рамках Гнучкої кредитної лінії на 24 місяці	26 листопада 2018 року	-8 912,7
Всього			-3 577,7
Разом			50 516,1

Джерело: узагальнено автором на основі [22].

У 2019 фінансовому році кошти, надані в рамках домовленостей про фінансування з використанням Рахунку загальних ресурсів, які називаються

«покупками», склало 34,0 млрд СДР (47,2 млрд доларів США). Серед цих покупок понад 93% було здійснено Аргентиною, Єгиптом і Україною.

Загальний обсяг погашень, званих «викупом», за 2019 фінансовий рік склав 8,2 млрд СДР (11,4 млрд доларів США). З огляду на значно більший обсяг покупок в порівнянні з викупом, сума непогашених кредитів в рамках Рахунку загальних ресурсів збільшилася до 63,7 млрд СДР (88,3 млрд доларів США) з 37,9 млрд СДР (52,5 млрд доларів США) роком раніше.

Загалом обсяг наданих кредитів МВФ із 1984 р. зростає, про що свідчать дані з рис. 2.1.

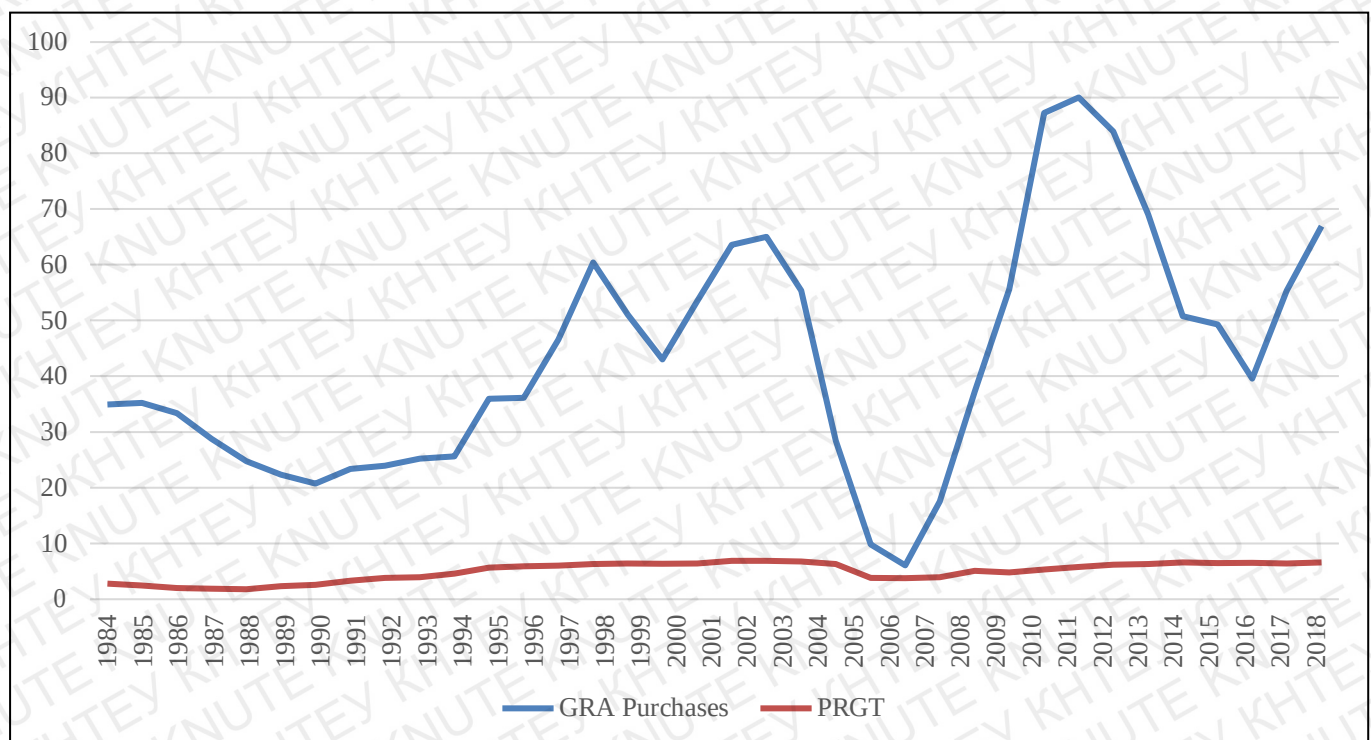

Рис. 2.1 Кредитні операції МВФ, млрд. СДР.

Джерело: побудовано автором на основі [34].

PRGT – це цільовий фонд на цілі скорочення бідності і сприяння економічному зростанню. Протягом всієї діяльності МВФ, PRGT залишався приблизно на одному рівні, а по GRA Purchases максимальні кредитні суми були надані в період гострих світових фінансових криз: 1998 р., 2008 р. та 2010 р. GRA Purchases – це позики, що надаються членам на базі Генерального фонду МВФ.

Перевага кредитів МВФ – низька процентна ставка. Реальна процентна ставка за кредитом МВФ завжди нижча за середньоринкову і оцінюється Офісом незалежної оцінки МВФ.

Для забезпечення належного рівня прозорості діяльності та підтримання комунікацій фонд надає доступ до аналітичних документів, рекомендацій, даних шляхом їх розміщення на сторінках офіційного веб-сайту МВФ.

Станом на 31 грудня 2019 р. країнами, які найбільше одержали кредитів від МВФ, є: Аргентина – 31 913 710 000 СДР (43% загальної суми наданих кредитів), Єгипет – 8 596 570 000 СДР (12%), Україна – 6 882 760 000 СДР (9%), Пакистан – 4 867 000 000 СДР (7%), Греція – 4 554 187 500 (6%) (рис. 2.2).

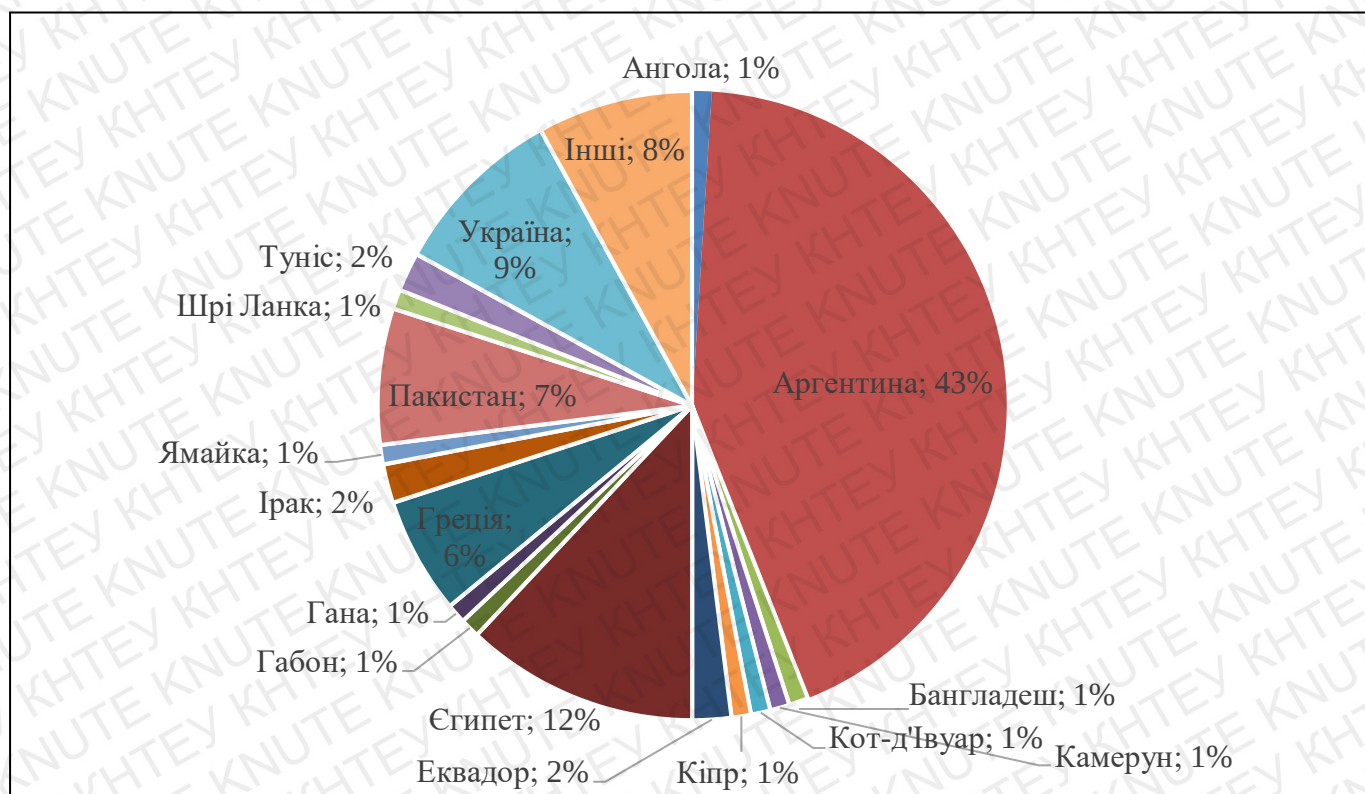

Рис. 2.2 Кредити, надані МВФ, станом на 31.12.2019, у розрізі країн, % від загальної суми.

Джерело: побудовано автором на основі [30].

Загалом Україна є третім після Аргентини та Єгипту найбільшим боржником Міжнародного валютного фонду.

Співпраця України з МВФ вже має свою історію, і в залежності від програм кредитування Фондом цільового призначення, що відповідали ступеню реформування економіки України та ступеню вирішення нагальних проблем у її валютно-фінансовому секторі можна виділити декілька самостійних етапів. Інформацію про історію співробітництва України та МВФ можна розглянути у Додатку А.

Аналізуючи співпрацю України з МВФ, основні положення полягають у:

- 1) відновленні стабільності та довіри у фінансовому секторі шляхом стабілізації банківської системи через виважене надання Національним банком ліквідності під забезпечення заставою і моніторинг стану ліквідності банків;
- 2) зміцненні регуляторної та наглядової бази, оновленні і реалізації стратегії врегулювання банків за рахунок скорочення обсягів кредитування пов'язаних осіб;
- 3) запровадженні ефективної грошово-кредитної політики для стабілізації гривні, зниження інфляції, наповнення золотовалютних резервів;
- 4) зміцненні державних фінансів та скороченні державних витрат для регулювання державного боргу [1].

МВФ є масштабною організацією із значним впливом на світові валютно-кредитні відносини. Масштабність МВФ виражається через співпрацю 189 країн-членів, практично всіх цивілізованих країн світу з метою регулювання валютно-кредитних відносин між державами-членами і надання їм фінансової допомоги при валютних ускладненнях, що можуть бути спричинені дефіцитом платіжного балансу, шляхом надання коротко- і середньострокового кредитування в іноземній валюті.

Дослідивши фінансово-кредитну діяльність МВФ, можна сказати, що існує гнучка система фінансових інструментів, яка може надавати фінансову допомогу країнам-членам, відповідно до їх потреб. Кожен з цих фінансових інструментів має свої переваги та недоліки і тому їх слід розглядати в контексті визначених для досягнення пріоритетних цілей. На сьогоднішній день результатами діяльності МВФ є як позитивні зміни в економіках країн, що отримують допомогу, так і

негативні, як, наприклад, подальше збільшення боргу країн з низьким рівнем доходу. Отже, однозначно позитивно чи однозначно негативно оцінювати вплив МВФ на світову економіку не можна.

2.2. Аналіз діяльності Європейського банку реконструкції та розвитку на ринку міжнародного кредитування у 2018-2019 рр.

Європейський банк реконструкції та розвитку було створено у 1991 році. На даний час членами Банку є 69 країн, ЄС та ЄІБ.

Банк має наступні цілі й функції: підтримка економічного розвитку та реконструкції країн Центральної і Східної Європи для сприяння їх переходу до відкритої ринкової економіки і приватного підприємництва; підтримка країн-отримувачів допомоги у проведенні структурних економічних реформ; сприяння інвестиціям у виробничу сферу, а також у сферу послуг та фінансовий сектор і пов'язану з ним інфраструктуру; стимулювання ключових і економічно обґрунтованих проектів та надання технічної допомоги для підготовки, фінансування та реалізації проектів тощо [4].

Європейський банк реконструкції та розвитку не забезпечує фінансування витрат державного бюджету, а здійснює фінансування лише інвестиційних проектів розвитку приватного та державного сектору.

Банк забезпечує фінансування різних галузей, крім оборони, тютюнової промисловості та проектів грального бізнесу.

В рамках прийнятої стратегічної бази СБРР має два напрями: надання міжнародних позик на пільгових умовах під державні гарантії та кредитування приватних підприємств на комерційних умовах.

Європейський банк реконструкції та розвитку підтримує свій кредитний рейтинг на рівні AAA, що в 2019 року було підтверджено всіма трьома основними рейтинговими агентствами.

Фінансові результати діяльності Європейського банку реконструкції та розвитку щороку зростають. Дану тенденцію можна прослідкувати в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Фінансові результати ЄБРР за 2015-2019 роки (млн. євро)

Показник	Рік				
	2015	2016	2017	2018	2019
Чистий прибуток до відрахування коштів чистого доходу за рішенням Ради керуючих	802	992	772	340	1 432
Відрахування коштів чистого доходу за рішенням Ради керуючих	(360)	(181)	(180)	(130)	(117)
Чистий прибуток після відрахування коштів чистого доходу за рішенням Ради керуючих	442	811	592	210	1 315
Реалізований прибуток до обліку знецінення	949	649	634	606	819
Сплачений капітал	6 202	6 207	6 211	6 215	6 217
Резерви і нерозподілений прибуток	8 504	9 351	9 961	10 068	11 613
Сума власних коштів акціонерів	14 706	15 558	16 172	16 283	17 830

Джерело: узагальнено автором на основі [27].

Реалізований прибуток до обліку знецінення вказується до обліку переоцінки справедливої вартості власних цінних паперів, резервів, списаних кредитів та інших нереалізованих позицій і спрямування коштів чистого доходу.

Чистий прибуток ЄБРР від безперервних операцій у 2019 фінансовому році становив 1,4 млрд. євро, що на 340 млн. євро більше, ніж його прибуток у 2018 році. Цей сукупний прибуток сформувався переважно за рахунок збільшення вартості пайових інвестицій у розмірі 1,1 млрд. євро, що значно перевищує аналогічний показник у 2018 році (28 млн. євро), хоча деякі складові цього приросту відносяться до нереалізованих факторів, реалізований прибуток також збільшився до 819 млн. євро з 606 млн. євро у 2018 році. Основну частину цього приросту склав реалізований прибуток від пайових активів.

З урахуванням спрямування коштів чистого доходу в розмірі 117 млн. євро та інші зміни в сукупних доходах, резерви капіталу Банку станом на кінець 2019 року зросли на 1,5 млрд. євро до 11,6 млрд. євро (таблиця 2.2.).

Збільшення прибутковості пайових активів Банку відбулося, головним чином, через сприятливіші умови фондових ринків в країнах ЄБРР і, в меншій мірі, через підвищення вартості певних валют, до яких прив'язані такі інвестиції.

Для кращого розуміння діяльності Європейського банку реконструкції та розвитку на ринку міжнародного кредитування, варто також розглянути операційну діяльність Банку (таблиця 2.3).

Таблиця 2.3

Результати операційної діяльності Європейського банку реконструкції та розвитку за 2015-2019 роки

Показник	Рік				
	2015	2016	2017	2018	2019
Число проектів	381	378	412	395	452
Річний обсяг інвестицій Банку (млн. євро)	9 378	9 390	9 670	9 547	10 092
Річний обсяг залучених інвестиційних коштів (млн. євро)	2 336	1 693	1 054	1 467	1 262
у тому числі прямих приватних інвестицій	2 138	1 401	669	1 059	460
Загальна вартість проектів (млн. євро)	30 303	25 470	38 439	32 570	34 884

Джерело: узагальнено автором на основі [27].

Загальна вартість проекту – це загальна сума коштів, виділених ЄБРР та іншими організаціями на проект. Загальна вартість проекту включається у звітність за рік, коли проектна угода вперше була підписана. Фінансування з коштів ЄБРР може виділятися протягом декількох років і ця сума відображається у «річному обсязі інвестицій Банку», куди включається виділене ЄБРР фінансування в обсязі асигнувань за рік. Обсяг коштів, наданих іншими організаціями, відображається у звітності за той рік, в який відбувається перше підписання проектних угод.

Щорічні інвестиції Банку у 2019 році досягли 10,1 млрд. євро, включаючи 452 інвестиційних проектів та 81 діючу угоду в рамках Програми сприяння розвитку торгівлі (ПСРТ) (у 2018 році – 9,5 млрд. євро, 395 інвестиційних проектів і 71 угоду ПСРТ) (таблиця 2.3).

Інвестиційний портфель Банку (включаючи невидані асигнування) зріс з 43,3 млрд. євро у 2018 році до 44,6 млрд. євро в кінці 2019 року. Окрім динамічного зростання нових інвестиційних операцій, на портфель Банку також вплинуло зміцнення долара США протягом 2019 року (з 1,15 дол. США за 1,0 євро на кінець

2018 року до 1,12 дол. США за 1,0 євро на кінець 2019 року), що призвело до збільшення вартості євро в доларових активах Банку [27].

Додатково до своїх річних інвестицій Банк протягом року також додатково залучив 1,3 млрд. євро, у тому числі 500 млн. євро безпосередньо з приватного сектору, переважно у формі синдікованих позик. Крім цього, 300 млн. євро Банк залучив з державного сектору.

У 2019 році ЄБРР проводив інвестиційні операції в 38 економіках, детальний розподіл інвестицій по регіонах можна розглянути на рис. 2.3.

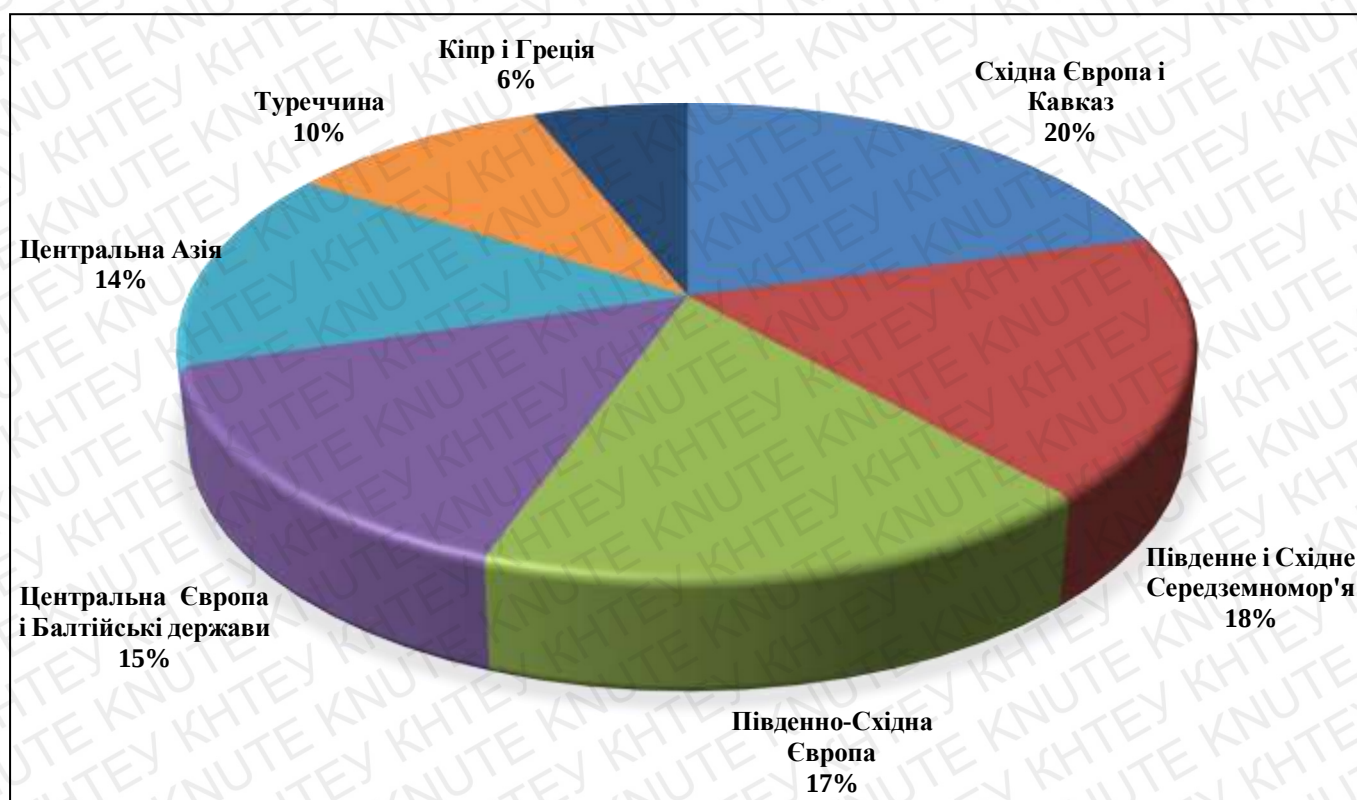

Рис. 2.3 Розподілення інвестицій ЄБРР, станом на 31.12.2019, у розрізі регіонів, % від загальної суми.

Джерело: побудовано автором на основі [27].

Розподілення інвестицій ЄБРР у 2019 році було наступним чином: Східна Європа і Кавказ – 2,1 млрд. євро; Південне та Східне Середземномор'я – 1,8 млрд. євро; Південно-Східна Європа – 1,7 млрд. євро; Центральна Європа та Балтійські держави – 1,5 млрд. євро; Центральна Азія – 1,4 млрд. євро; Туреччина – 1,0 млрд. євро; Кіпр та Греція – 0,6 млрд. євро (рис. 2.3).

Відповідно до Указу Президента №379/92 від 14 липня 1992 року Україна стала членом Європейського банку реконструкції та розвитку в серпні 1992 року [17]. У 2019 році Європейський банк реконструкції та розвитку інвестував понад 1,1 млрд. євро у 51 український проект у державному та приватному секторах.

Нові інвестиції включали підтримку важливих проектів, таких як державна інфраструктура, відновлювальна енергетика, агробізнес та фармацевтика. Підтримка малих та середніх підприємств (МСП) також залишається стратегічним напрямком діяльності ЄБРР в Україні. Тільки у 2019 році, згідно з програмою EU4Business, ЄБРР забезпечив пряме фінансування малих та середніх підприємств загальною сумою майже 23 млн. євро. Майже 1,3 млн. євро було залучено на 160 консультаційних проектів для малого та середнього бізнесу [33].

Банк брав участь у випуску облігацій українськими державними компаніями НАК "Нафтогаз України" та АТ "Українська залізниця", тим самим сприяючи розвитку ринку корпоративних облігацій країни. ЄБРР здійснив значну інвестицію в 149 млн. євро в систему передачі електроенергії в країні. Ці кошти допоможуть Укренерго модернізувати свою трансмісійну інфраструктуру для синхронізації з європейськими електромережами.

Особливу увагу було приділено розвитку генерації відновлюваної енергії.

Будівництво сонячної електростанції потужністю 57,6 МВт в Миколаївській області було профінансовано ЄБРР та Чорноморським банком торгівлі та розвитку.

Таким чином, завдяки всьому наведеному аналізу, можна зробити висновок, що Європейський банк реконструкції та розвитку є важливим інвестором як для України, так і для всіх інших країн. Стратегічними напрямками роботи ЄБРР є сфери інфраструктури, енергетики, промисловості та фінансів, які сприяють розвитку приватного сектору, впровадженню кращих екологічних практик, покращенню стану навколишнього середовища, розвитку підприємництва та економічній стабілізації країни в цілому.

РОЗДІЛ 3

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО КРЕДИТНОГО РИНКУ

3.1. Перспективи трансформації міжнародного кредитного ринку в умовах реформування світової фінансової системи

Міжнародні економічні відносини – це економічна форма розвитку інтернаціоналізації продуктивних сил, в якій зосереджено багато відносин у різних напрямках. Кредитні відносини у світовій економіці виконують багато важливих функцій. Вони обслуговують зовнішньоекономічну діяльність економічних агентів, стимулюють зовнішню торгівлю, створюють сприятливі умови для іноземних інвестицій тощо. В умовах глобалізації міжнародної економіки та інтеграції національних економік у світове співтовариство, міжнародний капітал відіграє все більшу роль у фінансуванні національної економіки.

В умовах суцільної глобалізації та інтеграції учасників кредитного ринку у світове співтовариство формується ринок міжнародного кредиту. За масштабом та простором функціонування він є найбільшим, оскільки об'єднує кредитні ринки всіх країн. Механізм дії на міжнародному кредитному ринку передбачає передачу позичкового капіталу з однієї країни в іншу, тобто перерозподіл коштів між учасниками ринку, що належать до різних країн або одним із учасників є міжнародна організація [18, с. 6].

В даний час у кожній економічно розвиненій країні основну частку доходів національного бюджету забезпечують малий та середній бізнес. На жаль, частка цих видів бізнесу в нашій країні все ще невелика. Саме фінансові проблеми заважають позитивному розвитку малого бізнесу [16].

Міжнародний кредит відіграє одну з найважливіших ролей у накопиченні фінансових ресурсів для забезпечення економічного розвитку країни. Важливого значення набуває оцінка перспективи подальшої співпраці з міжнародними кредитними організаціями, оскільки саме вони надають країнам міжнародні

кредити. Останніми роками, внаслідок збільшення диспропорцій між інвестиціями та внутрішніми заощадженнями, актуальність залучення міжнародних кредитних ресурсів в економіку України та інших країн стає дедалі більшою.

Однією з основних проблем світової економіки є проблема недостатніх інвестиційних ресурсів та конкуренція за їх якісне використання. Тому, для реалізації національних інтересів, кожна країна повинна знайти нові методи та форми впливу на політичне та економічне середовище. Надаючи міждержавні позики, країна матиме можливість скористатися іншими можливостями, що відкриваються перед нею. В умовах сталого розвитку держава, за допомогою оподаткування, отримує достатньо коштів для нормальної роботи. Якщо ж коштів недостатньо, вийти з такої ситуації допоможе укладання та реалізація угоди позики.

Питання, пов'язані із зовнішнім боргом, не лише стосуються економічної сфери, але й мають і політичні наслідки. Якщо зовнішній борг занадто високий, неможливо реалізовувати незалежну економічну політику, оскільки іноземні кредитори починають нав'язувати країні не лише умови погашення боргу, а й заходи внутрішньої економічної політики. Зовнішній борг не дозволяє країні діяти вільно та обирати власну стратегію розвитку [7].

Для трансформації міжнародного кредитного ринку необхідно розвивати та правильно використовувати всі інструменти, що діють на ринку. Наприклад, в організації діяльності міжнародних кредитних ліній важливе місце належить управлінню цим інструментом. Керівництво повинно забезпечувати дотримання принципів управління.

Сучасна світова фінансова система функціонує та розвивається в умовах фінансової глобалізації. Рушійними силами фінансової глобалізації є поглиблення міжнародної фінансової інтеграції, формування системи міжнародних фінансових установ та розвиток фінансових інновацій.

З огляду на специфічний вплив фінансової глобалізації на економічний розвиток України, можна визначити напрями, в яких такий вплив є найбільш вагомим: а) інтеграція України у міжнародні торгівельні відносини; б) взаємини з

міжнародними фінансово-кредитними установами; в) інтеграція до світового фінансового ринку, залучення іноземних інвестицій в Україну та співпраця з іноземними партнерами. Тому основними критеріями успішної інтеграції України у світову економіку є:

- 1) зростання міжнародного товарообігу із випереджаючим зростанням обсягів експорту;
- 2) зростання обсягів іноземних інвестицій в Україну;
- 3) зростання обсягів операцій із гривнею на світовому валютному ринку;
- 4) мінімізація рівня кореляції між негативними тенденціями розвитку світової економіки та економіки національної.

Для здійснення кредитування зовнішньоекономічної діяльності залучаються міжнародні та регіональні фінансово-кредитні організації, такі як Міжнародний валютний фонд (МВФ), Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР), Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) та ін.

Діяльність усіх МФО тісно пов'язана між собою. Якщо МВФ відмовляє у кредитуванні певній країні, то всі інші кредитні установи також припиняють надання позик цій країні. Крім того, такій країні важко залучати кредитні кошти із приватного та міждержавного ринків капіталу [10, с. 351].

Кожна з цих МФО є важливим стратегічним фінансовим партнером для країн, оскільки вони допомагають вирішувати проблеми у фінансовій та бюджетній сферах та реалізовувати важливі проекти у галузі транспорту, електроенергетики, інфраструктури, освіти тощо.

У сучасній системі міжнародних відносин кредитні ресурси міжнародних фінансових організацій, за умови їх ефективного використання, є важливими ресурсами для реалізації пріоритетних проектів та завдань соціального та економічного розвитку, а також засобом інституційних реформ та міжнародної інтеграції [9].

На нашу думку, лише ефективне використання кредитних коштів МВФ, отриманих країнами, та здійснення в державі економічних реформ більш швидкими

темпами сприятиме в подальшому співпраці з МВФ та іншими міжнародними фінансовими організаціями на основі залучення технічної допомоги та консультативної підтримки, без надання позик.

Швидкий розвиток технологій збору, обробки та розповсюдження інформації, а також відкриття внутрішніх фінансових ринків, лібералізація операцій по рахунках руху капіталу та ріст приватних пенсійних заощаджень стимулювали фінансові інновації та призвели до появи трильйонів доларів міжнародного мобільного капіталу. Водночас інтеграція світової банківської галузі та конкуренція з боку небанківських фінансових установ (включаючи хедж-фонди та пайові фонди) залучають нових гравців у міжнародний фінансовий сектор. Ці тенденції посилились в 1990-х роках і призвели до збільшення можливостей для інвестування заощаджень та агрегування джерел позичкового капіталу. Ймовірно, що такі самі тенденції можуть тривати і у XXI столітті. Яким би не був прогрес у інтеграції ринків капіталів, він все ще не може охопити всі ринки.

Спостерігається потік капіталу з багатших країн у бідніші. В умовах посилення фінансової глобалізації європейські країни зазнають інтеграції. У свою чергу, глобалізація створила можливості для диверсифікації та розподілу ризиків, що підтверджує зростаючу роль фінансів у процесі інтеграції. Ступінь фінансової глобалізації, вимірюваний співвідношенням сукупних зовнішніх активів та зобов'язань до ВВП, досяг високого рівня у багатьох європейських країнах з ринками, що формуються.

Щоб уникнути несприятливих наслідків швидкого розвитку фінансової конвергенції та швидкого поглиблення фінансових ринків в умовах значної невизначеності щодо правильного швидкісного режиму, регуляторні органи вживають багато профілактичних заходів для усунення (нейтралізації) вразливих місць, серед них:

- 1) жорсткіша макроекономічна політика (посилення монетарної політики);
- 2) підвищення пруденційних стандартів: заходи у сфері пруденційного нагляду, спрямовані на усунення викривлень у банківському кредитуванні,

наприклад, пов'язаних із ризиковим розподілом по секторах, необачною поведінкою банків у сфері фінансування чи завищеними цінами на нерухомість; певні вимоги щодо мінімального розміру капіталу для конкретних банків і, при необхідності, їх підвищення;

3) покращення співробітництва і координування у сфері нагляду: забезпечення ефективного впровадження заходів пруденційного нагляду, забезпечивши відповідні можливості правозастосування, міжнародну співпрацю між наглядовими органами країн походження і приймаючих країн, а також координація між органами нагляду за небанківськими фінансовими установами з метою недопущення можливості ухилення від закону.

Досягнення та підтримання низького рівня інфляції також має вирішальне значення, оскільки інфляційні очікування впливають на здатність уряду розширювати криву доходності за межі надто короткострокового горизонту.

Найбільш важливим у цьому сенсі, на наш погляд є те, що нові тенденції фінансового розвитку ставлять нові, складніші завдання перед регуляторами і наглядовими органами та обумовлюють потребу у формуванні нової стратегії розвитку вітчизняного фінансового ринку. Оцінка доцільності переваг та недоліків таких майбутніх інновацій вимагає належних досліджень, проте отримання конструктивної та аргументованої відповіді можна очікувати уже від практики.

До ризиків, притаманних процесу економічної глобалізації та пов'язаних з Україною, належать: неконтрольований відтік науковців та кваліфікованої робочої сили до більш розвинених країн, зміни в національній структурі виробництва та обсязі виробництва через великий імпорт більш конкурентоспроможної продукції, втрату контролю держави та національних корпорацій над стратегічно важливими для економіки підприємствами тощо.

Варто також розглянути загальні напрями розвитку фінансового ринку України в умовах реформування світової фінансової системи. До них можна віднести:

- 1) накопичення та концентрація грошових коштів населення і підприємств для формування великого капіталу, здатного здійснювати масштабні інвестиції;
- 2) збільшення частки капітальних вкладень у ВВП і національному доході;
- 3) залучення вітчизняного та іноземного капіталу в економіку України;
- 4) розширення сфери впливу капіталу на економічні процеси;
- 5) оптимізація галузевої, виробничої та регіональної структури шляхом переливання капіталу і вирівнювання норми прибутку на вкладений капітал;
- 6) балансування попиту і пропозиції на капітал;
- 7) стабілізація курсу національної валюти шляхом стримування інфляції;
- 8) сприяння розвитку товарообігу;
- 9) створення умов для інтеграції до світової економіки, у тому числі в міжнародні фінансові відносини.

Отже, повинна існувати чітка та послідовна економічна політика фінансових реформ, яка б не тільки забезпечувала стабільність країн, що розвиваються, але й вигоди від інтеграції на світовий ринок капіталу. Цей метод має чотири ключові компоненти:

- 1) для отримання вигод від внутрішньої фінансової лібералізації, країни, що розвиваються, повинні зміцнити банківське регулювання і, по можливості, створити взаємодоповнюючі і чітко регульовані ринки цінних паперів;
- 2) одночасно зі зміцненням банківського регулювання повинні бути вжиті заходи політики щодо зменшення попиту на короткострокові іноземні запозичення і коливання їх обсягів;
- 3) слід розглянути можливості посилення міжнародного співробітництва у формуванні та реалізації податково-бюджетної, грошово-кредитної і валютної політики;
- 4) довгострокові іноземні інвестиції повинні стимулюватися політикою забезпечення здорового економічного середовища – включаючи інвестиції в людський капітал, створення умов для роботи внутрішніх ринків без непотрібних

диспропорцій, прихильність до сильного режиму дотримання прав і виконання зобов'язань інвесторів – а не пропозицій субсидій чи інших стимулів [19].

Можна зробити висновок, що процес глобалізації є об'єктивним і неминучим. На міжнародному рівні необхідно вирішити такі завдання: створити більш стійку глобальну фінансову систему, яка зможе стабільно функціонувати; посилити транскордонний багатофункціональний нагляд і контроль; визначити організації банківського регулювання, що мають важливе значення для міжнародної системи; реорганізувати існуючу або створити нову світову фінансову інфраструктуру, оскільки сучасні кризові явища виявили її недосконалість.

В процесі подальшого розвитку та лібералізації фінансового ринку України, в процесі його подальшої інтеграції у світовий фінансовий простір все більш актуальним стає вивчення досвіду іноземних країн щодо шляхів такої інтеграції та щодо уникнення її негативних наслідків. Про важливість вирішення проблем світових фінансових криз говорить і те, що останні засідання МВФ присвячені саме цій проблемі, тому пошук шляхів запобігання виникненню криз, прийняття необхідних заходів для пом'якшення та ліквідації їх наслідків належать до числа головних завдань при інтеграції України у світовий фінансовий простір.

Іноземні кредити важливі для більшості країн, оскільки вони сприяють поліпшенню економічних умов країни та її макрофінансових показників, формуванню конкурентного ринкового середовища, стабілізації національної валюти, активізації інвестиційного процесу та розвитку приватного підприємництва. Окрім того, іноземні кредити дають змогу реалізувати велику кількість проектів, які є занадто дорогими для урядів різних країн та для приватних підприємців. До таких проектів належать: навколишнє середовище, енергозбереження, інфраструктура, із підвищення енергоефективності виробництв, великомасштабні транспортні проекти тощо.

3.2. Регіоналізація як тенденція розвитку міжнародного кредитного ринку

Регіоналізація належить до процесів, які мають емпіричний характер і приводять до становлення відносно цілісного регіону. Процес регіоналізації може бути генерований як окремим регіоном із середини, так і зовнішніми силами, тобто оточенням. Зовнішні актори (провідні держави світу), як правило, здійснюють регіоналізацію відносно регіонів, які не можуть проводити власну політику розбудови без втручання інших сил.

Важливо розрізняти дві взаємопов'язані форми регіоналізму: внутрішньодержавну та міжнародну. У першому випадку мова йде про об'єднання суб'єктів усередині держави, створення нових, внутрішньодержавних регіонів на її території. У другому випадку вихід територіальних суб'єктів і регіонів на міжнародний рівень призводить до появи форми міжнародного регіоналізму.

Власне, регіоналізація – це процес регіональної структуризації простору, підвищення ролі регіонів у соціальному, економічному та політичному житті суспільства загалом і окремих громадян.

Структуризація інтеграційних процесів міжнародних фінансових відносин полягає у виділенні трьох рівнів її прояву (мікрорівень, макрорівень та мегарівень) та відповідних форм процесів інтеграції. На мегарівні інтеграція фінансового сектору набуває форми глобалізації, тобто створення об'єданого світового економічного простору, в межах якого з'являється єдиний глобальний процес відтворення. На макрорівні інтеграційні процеси набувають форми регіоналізації – процесу інтеграції на рівні національних ринків зі схожими структурними показниками макроекономічного та економічного розвитку (об'єднання на рівні країн регіону), в результаті якого межі країн регіону поступово зникають, країни втрачають свою відокремленість, формується єдиний економічний простір на території даного регіону, який поступово розширюється. На мікрорівні фінансова інтеграція набуває форми операцій злиття, придбання та поглинання – об'єднання фінансових компаній.

Глобалізація супроводжується регіоналізацією економічної діяльності, що зазвичай розглядається як гальмо глобалізації, чи глобалізацією в обмежених масштабах, яка охоплює групу країн, що утворюють об'єднання, в яких

відбувається більша чи менша лібералізація торгівлі, руху капіталу і людей в рамках відповідного інтеграційного угруповання [11, с. 14].

У рамках сучасного регіоналізму часто визначають два напрями: «старий регіоналізм» та «новий регіоналізм». Головна мета «старого регіоналізму» полягала у прагненні підняти рівень розвитку депресивних, безперспективних і дотаційних регіонів, зняти суперечності між «провідними центрами» й «відсталими регіонами», національними столицями й провінціями.

«Новий регіоналізм» (або «друга хвиля регіоналізму» у 80-90-х роках ХХ століття) зосереджувався на питаннях регіональної (міждержавної) інтеграції та регіональної співпраці. Доцільно розуміти не просто євроінтеграцію, а формування в межах Європейського Союзу міждержавних об'єднань [25; 24].

Проміжний щабель між «старим» і «новим» регіоналізмом у Європі займають «єврорегіони» [21; 23]. Їх заснування розпочалося у 80-х роках минулого століття на базі міжурядових угод європейських країн. Вони включали території та адміністративні одиниці по обидва боки кордонів. Єврорегіони розглядалися як сфери співробітництва прикордонної місцевої влади і громад для зміцнення та розвитку взаємовигідної співпраці у сферах економіки, охорони природи та культури.

В останні роки в науковій літературі все частіше використовуються терміни «глобальний регіоналізм» та «глобальна регіоналізація», які вважаються регіоналізацією міжнародних відносин. Оскільки ці явища з'явилися у процесі глобалізації, актуальним є розгляд їх саме в даному контексті.

У сучасному процесі глобалізації створюються регіональні союзи країн зі схожими інтересами, їх цілі досягаються більш ефективно шляхом концентрації ресурсів.

Під терміном «глобальна регіоналізація» слід розуміти регіоналізацію (фрагментацію, сегментацію) простору глобального світу, який на практиці являє собою трирівневу структуру - сукупність субрегіонів, регіонів середнього рівня та макрорегіонів, а поняття «регіон» є базовим елементом цієї глобальної трирівневої системи.

Процес глобальної регіоналізації має свої особливості:

- 1) запланований позитивний результат для всіх учасників регіональної асоціації, можливість отримання економічних та політичних преференцій від участі у макрорегіональних проектах;
- 2) цей процес не є стихійним, проте заздалегідь і чітко запланованим, організованим, що вимагає великої підготовчої роботи та вважається його учасниками об'єктивно необхідною умовою;
- 3) створення в результаті самодостатньої, нестабільної та відкритої системи;
- 4) асинхронний характер економічної і політичної інтеграції;
- 5) наявність регіонального лідера, який ініціює процеси інтеграції та є їхнім головним двигуном;
- 6) історична й етноконфесійна спільність не має великого значення, але за певних умов може гальмувати інтеграційні процеси або підвищувати їхню динаміку;
- 7) збіг економічних моделей розвитку, політичних систем та домінуючої системи цінностей збільшує шанси на успішну регіональну інтеграцію.

Виникнення регіональних угруповань зумовлене тим, що країни, які входять до того чи іншого угруповання, мають приблизно однаковий рівень економічного розвитку та географічно близько знаходяться один до одного тощо. У свою чергу, регіональні угруповання сприяють розвитку виробництва, регіональній політичній стабільності, усуненню міжнародних торгових бар'єрів тощо.

Існування цих угруповань відображає сучасні тенденції у глобальній системі міжнародних торговельно-економічних відносин.

Так, новітньою тенденцією у глобальній системі міжнародних торговельно-економічних відносин можна вважати інтеррегіоналізм (новий регіоналізм), що виражається у формі гнучких та багаторівневих міжрегіональних угод, що охоплюють більшу кількість виконавців і мають більш конкретизований напрямок розвитку [15].

Загалом, регіональними угрупованнями є також міжнародні організації, які включають у себе країни, що входять до різних великих регіональних угруповань та об'єднують їх. Наприклад, Організація американських держав (ОАД / OAS) включає в себе такі великі регіональні угруповання, як НАФТА, МЕРКОСУР, КАРИКОМ, Андського співтовариства та ін. До таких міжнародних організацій, які, згідно з офіційними документами ООН, взаємопов'язані із міжнародними інтеграційними процесами, вживається термін «регіональні».

Уперше таке поняття як «міжнародна організація економічної інтеграції» (або регіональна економічна організація чи регіональна організація економічної інтеграції) запропоноване в офіційному документі міжнародного рівня – Конвенції про зміну клімату, прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН у 1992 році. У Конвенції зазначено, що регіональна організація економічної інтеграції – це організація, утворена суверенними державами регіону, якій ці держави передали компетенцію стосовно питань, що регулюються Конвенцією, і яка була належним чином уповноважена відповідно до своїх внутрішніх процедур підписати, ратифікувати, прийняти і затвердити Конвенцію або приєднатися до неї. Це ж формулювання зустрічається і в інших міжнародних договорах: в Кіотському протоколі до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності (2000 році), а також протоколах до неї та ін. [28].

Тобто у міжнародних економічних відносинах саме регіональні організації економічної інтеграції мають більше повноважень брати участь у вирішенні торговельно-економічних питань у міжнародних договорах.

У цілому регіоналізація розглядається з позицій трьох основних підходів. По-перше, її можна розцінювати як сукупність процесів, при яких соціальні та природні компоненти взаємодіють на певному географічному просторі, утворюючи тим самим об'єктивно сформований відносно цілісний територіальний комплекс – регіон. По-друге, регіоналізацію можна розуміти як низку заходів, які цілеспрямовано здійснюються з метою оптимізації територіальної організації життя суспільства на різних ієрархічних рівнях. По-третє, вона постає як

суб'єктивний продукт наукової роботи дослідників, які вивчають певні геопросторові об'єкти, явища та процеси.

У принципі, міжнародна регіоналізація може бути виражена як сукупність процесів інтернаціоналізації в політичній, економічній, культурній та інших сферах суспільного життя, що призводить до формування міждержавних геопросторових утворень, що мають певний ступінь складності.

Для привабливих умов зовнішньої торгівлі України з її основними партнерами необхідна достатня стабільність економіки та структурна перебудова народного господарства, спрямована на активізацію економічного зростання, яке стосується припинення відпливу капіталу з країни і залучення іноземних інвестицій, розвиток власного виробництва товарів і залучення іноземного капіталу для створення підприємств, що виготовляють продукцію, конкурентоспроможну на світовому ринку.

У даний час, внаслідок збільшення кількості суб'єктів (переважно недержавних) та їх взаємовідносин, складність міжнародної регіональної системи зростає. Спостерігається тенденція подальшої диверсифікації складу учасників регіональних процесів. Щодо дії на міжнародні регіони зовнішніх впливів, то Е. Солінген виділила два типи регіональних асоціацій – екстравертні та інтровертні, відповідно, відкриті та закриті щодо зовнішніх впливів [32, с. 36].

У сучасних умовах політичні, економічні, культурні та інші відносини між регіонами (та їх установами) у світі зростають. Ця сукупність процесів отримала назву «інтеррегіоналізація». З точки зору складу дійових осіб та типів відносин між ними трансрегіоналізація є ще більш масштабною. Вона може трактуватися як сукупність процесів взаємодії між різноплановими акторами з різних регіонів світу. Її характерною особливістю виступає важлива роль саме трансрегіональних недержавних акторів. Процеси інтер- та трансрегіоналізації взаємно переплітаються. У принципі можна погодитися з думкою, що, за рахунок недержавних акторів, трансрегіоналізація є розширенням інтеррегіоналізації. Як результат подальшого розвитку процесів інтер- та трансрегіоналізації на досить

близьку перспективу може бути визначено тенденцію мультирегіоналізації із формуванням макрорегіонів світу.

Дискусійним питанням залишається співвідношення понять «регіоналізація» та «регіоналізм». Поширена зокрема точка зору, що їх можна вважати близькими до синонімічних. Однак ми підтримуємо думку, що регіоналізм, хоча й органічно пов'язаний з регіоналізацією, має свої особливості. У науково-теоретичному розумінні регіоналізм постає в якості своєрідного мейнстріму політичної, соціальної, економічної, культурологічної думки. Його можна навіть трактувати як ідеологічну основу регіоналізації. У прикладному сенсі регіоналізм виступає як політика регіоналізації, яка цілеспрямовано формується та реалізується державними органами влади (можливо, також за участі інших акторів).

Таким чином, регіоналізація, з одного боку, стимулює (у своїх межах) процеси економічного зближення країн, але, з іншого боку, сповільнює процеси глобалізації, посилюючи відокремленість економічних угруповань країн, а також суперечності та конкуренцію між ними.

У сучасному світі інтенсивно розвиваються процеси міжнародної регіоналізації, а також інтер- та трансрегіоналізації. Регіоналізм трактується як напрям політичної, соціальної, економічної та культурологічної думки – науково-теоретична основа регіоналізації.

Реальність полягає у тому, що глобалізація являє собою об'єктивне та абсолютно неминуче явище сучасності, яке можна уповільнити за допомогою економічної політики, але не можна зупинити або "відмінити", оскільки це імперативна вимога сучасного суспільства та науково-технічного прогресу.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Дослідження в магістерській роботі присвячене аналізу питань про міжнародний кредитний ринок в системі глобальних фінансів. Проведене дослідження дає змогу зробити наступні загальні висновки:

1. Міжнародний кредитний ринок є важливою складовою міжнародного фінансового ринку та безпосередньо впливає на розвиток національної економіки, забезпечуючи надходження фінансових ресурсів та стимулюючи зростання внутрішнього виробництва і руху капіталу всередині країни. Головною передумовою формування кредитного ринку є розвинений інститут держави та його законодавче регламентування. Сутність кредитного ринку слід розглядати з огляду на його суб'єктно-об'єктний склад як сукупність контрольованих державою економічних відносин, які зумовлені потоком позикового капіталу між позичальниками та кредиторами на умовах принципів кредитування за можливої участі фінансових посередників.

2. Міжнародні кредитно-фінансові організації – це різноманітні асоціації держав чи установ. Їх функції полягають у регулюванні міжнародних валютних, фінансових та кредитних відносин, проведенні досліджень з проблем валютно-кредитної і фінансової сфер світового господарства, виробленні рекомендацій і пропозицій. Основними цілями МФО слід вважати сприяння сталому розвитку світової економіки, прискорення процесу міжнародної економічної інтеграції, стабілізація міжнародних валютних відносин та надання економічної допомоги різним країнам.

3. На сьогодні одним із найважливіших МФО є Міжнародний Валютний Фонд, який надає різну допомогу країнам-членам у різних формах кредитування, більшість з яких мають фінансовий характер. Крім того, у процесі своєї діяльності МВФ відстежує діяльність країн-членів, щоб визначити чи відповідають дії країн рекомендаціям МВФ. Європейський банк реконструкції та розвитку також слід розглядати як дуже важливу МФО. ЄБРР реалізував багато різних проектів, головним чином у Центральній та Східній Європі.

4. Україна тісно співпрацює з деякими міжнародними кредитно-фінансовими організаціями, особливо з МВФ, МБРР та ЄБРР, які реалізують в країні певні проекти, зокрема, підтримку аграрного сектору, енергетичного розвитку тощо. За час незалежності України було реалізовано близько сотні таких проектів, які також зробили позитивний внесок у розвиток нашої країни.

Взаємодія України з МФО позитивно вплинула на розвиток країни - за допомогою МФО Україні вдалося уникнути фінансових криз, стимулювати розвиток певних галузей економіки та впровадити багато соціально-важливих проектів.

5. Міжнародний кредит гарантує безперебійність міжнародних валютних та розрахункових послуг для реалізації зовнішньоекономічних відносин. Тим самим він допомагає підтримувати платіжні баланси країн за рахунок припливу іноземних капіталів за відсутності власних коштів. На кінець, суттєвим позитивним значенням міжнародного кредиту є те, що, шляхом сприяння розвитку міжнародного виробництва та обміну, він прискорює процес інтернаціоналізації виробництва та обміну. Завдяки міжнародному кредиту зміцнюються зовнішньоекономічні зв'язки більшості країн світу.

Отже, в цілому можна відзначити, що існування міжнародного кредитного ринку стало важливим фактором фінансової глобалізації. Оскільки більшість країн світу відчувають брак власних ресурсів і вдаються до зовнішніх запозичень, то саме боргова природа сучасної економіки прискорила процес світової фінансової глобалізації. Якщо це індустріальна країна, то це, як правило, боржник і кредитор одночасно (США, Німеччина, Франція, Швеція тощо). Якщо ж суб'єктами міжнародного кредиту виступають країни, що розвиваються, то вони, як правило, є чистими дебіторами. З розвитком фінансової глобалізації ці країни дедалі більше залежать від зовнішніх запозичень. Таким чином, міжнародний кредитний ринок став важливим фактором глобалізації світових фінансів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бандерс В. М. Проблеми розвитку вітчизняного підприємницького сектору в умовах глобалізації / В. М. Бандерс, Н. М. Богацька. – К.: Економічна теорія та історія економічної думки, 2016. – С. 38.
2. Боринець С. Я. Міжнародні валютно-фінансові відносини: Підручник / С. Я. Боринець. – К.: Т-во "Знання", 2005. – 305 с.
3. Васютинська Л. А. Міжнародні фінанси: Навчальний посібник / Л. А. Васютинська. – Одеса: ФОП Бондаренко М.О., 2017. – 310 с.
4. Європейський банк реконструкції та розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://mof.gov.ua/uk/ebrr>.
5. Звонова О. А. Міжнародні валютно-кредитні відносини: Навч. посібник і практикум / О. А. Звонова. – М.: Юрайт, 2014. – 687 с.
6. Іваницька О. М. Вплив траншів МВФ на економіку України / О. М. Іваницька, Г. Ю. Невгад, І. М. Балкова. – К.: Економіка, право, політологія, туризм, 2014. – № 4. – С. 14–17.
7. Іванов С. М. Актуальні аспекти використання фінансового інструментарію Світового банку в Україні / С. М. Іванов, К. В. Кліменко, М. В. Савостьяненко. – К.: Фінанси України, 2017. – № 12. – С. 72-76.
8. Кабанов В. Г. Діяльність міжнародних фінансових організацій на вітчизняному ринку фінансового капіталу / В. Г. Кабанов. – К.: Фінанси України, 2009. – № 9. – С. 98-107.
9. Камінський А. Генезис та структура системи бюро кредитних історій в Україні / А. Камінський. – К.: Економіка, 2013 – №10 (151). – С. 31-34.
10. Куцик П. О. Глобальна економіка: принципи становлення, функціонування, регулювання та розвитку: [монографія] / П. О. Куцик, О. І. Ковтун, Г. І. Башнянин. – Львів: ЛКА, 2015. – 594 с.
11. Луцишин З. О. Формування глобальної фінансової архітектури світового господарства / З. О. Луцишин. – Київ: КНЕУ, 2003. – 40 с.

12. Мозговий О. М. Міжнародні фінанси: Навч. посіб. / О. М. Мозговий, Т. Є. Оболенська, Т. В. Мусієць. – К.: КНЕУ, 2015. – 557 с.
13. Офіційний сайт ЄБРР [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ebrd.com>.
14. Петрашко Л. П. Міжнародні фінанси: Навч.-метод. посіб. [для самост. вивч. дисц.] / Л. П. Петрашко. – К.: КНЕУ, 2013. – 221 с.
15. Петухова В. О. Інтеграційний вектор розвитку глобальної системи міжнародної торгівлі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.02 «Світове господарство і міжнародні економічні відносини» / В. О. Петухова. – Харків.: ХНЕУ, 2016. – 21 с.
16. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України від 22.03.2012 р. № 4618-VI / Відомості Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>.
17. Про членство України в Європейському банку реконструкції та розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/379/92>.
18. Сухораба І. В. Кредитні ринки на сучасному етапі розвитку: методологічний аспект / І. В. Сухораба. – К.: Вісник Університету банківської справи Національного банку України, 2009. – № 3 (6). – С. 3–7.
19. Тенденції світового фінансового ринку, економічна криза та інтеграційний курс України / Луцишин З., Луцишин О. // Інформаційно-аналітичний портал Українського агентства фінансового розвитку «Україна фінансова». – 2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://www.ufin.com.ua/analit_mat /gkr/009.htm.
20. Циганкова Т. М. Міжнародні організації: Навчальний посібник / Т. М. Циганкова, Т. Ф. Гордєєва. – К.: КНЕУ, 2001. – 340 с.
21. Воскресенский А. Д. Теоретико-прикладные аспекты регионального измерения международных отношений / А. Д. Воскресенский. – М.: Просвещение, 2004. – С. 494–500.

22. Годовой отчет МВФ 2019 [Электронный ресурс]. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/ar/2019/eng/assets/pdf/imf-annual-report-2019-ru.pdf>.
23. Зонова Т. В. От Европы государств к Европе регионов / Т. В. Зонова. – М.: Полит. Исслед, 1999. – № 5. – С. 155–164.
24. Песцов С. К. Регионализм: содержание и этапы общей исторической динамики / С. К. Песцов. – К.: Вестн. МГУ. Сер. 12: Политические науки, 2009. – № 2. – С. 47–61.
25. Спартак А. Н. Современный регионализм / А. Н. Спартак. – К.: Мировая экономика и междунар. Отношения, 2011. – № 1. – С. 3–15.
26. Султанов М. А. Анализ влияния рекомендаций МВФ на ситуацию в развивающихся странах в период экономических кризисов [Электронный ресурс]. – Режим доступа до ресурсу: <http://jurnal.org/articles/2010/ekon64.html>.
27. Финансовый отчет ЕБРР за 2019 год [Электронный ресурс]. – Режим доступа до ресурсу: [file://usersdata-p21/redirectedfolder\\$/Users/Bizhan-VV/Downloads/ebrd-financial-report-2019-russian.pdf](file://usersdata-p21/redirectedfolder$/Users/Bizhan-VV/Downloads/ebrd-financial-report-2019-russian.pdf).
28. Хузаханова А. Р. О понятии международной организации экономической интеграции / А. Р. Хузаханова. – Екатеринбург.: Российский юридический журнал № 5, 2014. – 225 с.
29. Amerasinghe C. F. Principles of the Institutional Law of International Organizations / C. F. Amerasinghe. – Cambridge: Cambridge University Press, 2015. – 571 p.
30. IMF Credit Outstanding for all members as of December 31, 2019 [Электронный ресурс]. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.imf.org/external/np/fin/tad/extcred2.aspx?date1key=2019-12-31&reportdate=2019-12-31>.
31. Proczek M. Działalność międzynarodowego funduszu walutowego na rzecz równoważenia rozwoju państw członkowskich [Электронный ресурс] / M. Proczek – Режим доступа до ресурсу: http://kolegia.sgh.waw.pl/pl/KES/kwartalnik/Documents/MPsrodek_%20KES%202_18.pdf.

32. Solingen E. Comparative Regionalism: Economics and Security / E. Solingen. – London.: N.Y.: Routledge, 2015. – 304 p.
33. Strong operational results for EBRD in Ukraine [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ebrd.com/news/2020/strong-operational-results-for-ebrd-in-ukraine-.html?fbclid=IwAR0JmS4Rni2Qxk-03fVrFzXHRpoq7oM8ETU2cxir5WQtD-4zO3C3lot-qN4>.
34. Total IMF Credit Outstanding for all members from 1984 – 2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.imf.org/external/np/fin/tad/extcred1.aspx>.

ДОДАТКИ

Додаток А

Історія співробітництва України та МВФ

Роки	Зміст етапу, програма співробітництва
1994-1995	Україна співпрацювала з МВФ по програмі системної трансформаційної позики на суму 498,7 млн. СПЗ (763.1 млн.дол.США.), метою якої була підтримка платіжного балансу України.
1995-1998	В рамках трьох річних програм Stand-by Україна отримала від МВФ кредити на загальну суму 1 318,2 млн. СПЗ. Головною метою цих кредитів була підтримка курсу національної валюти і фінансування дефіциту платіжного балансу України.
1998-2002	Україна співпрацює з Фондом в рамках Програми розширеного фінансування, яка передбачала надання кредиту обсягом 2,6 млрд. дол. США. У рамках цієї Програми EFF Україна отримала 1 193,0 млн. СПЗ.
2002-2008	Наприкінці 2002 року Кабінет Міністрів України прийняв рішення, що подальший формат співробітництва України з МВФ передбачатиме співпрацю, на безкредитній основі, в рамках річної програми “попереджувальний Stand-by”, яка 29 березня 2004 року була затверджена Радою Директорів МВФ і надавала теоретичну можливість залучення нових кредитів МВФ, що дозволило отримати від МВФ зарезервованій кредит у сумі, еквівалентній 411,6 млн. СПЗ (30% квоти України), у випадку погіршення ситуації з платіжним балансом або валютними резервами країни.
2005-2008	Співробітництво України з МВФ сконцентровано у сфері технічної допомоги. Цей підхід відповідав тезам, висловленим Президентом України: «В майбутнє-без боргів», які стверджували про необхідність поступового перенесення центру ваги у співробітництві з МВФ у площину безкредитних стосунків, узгодження головних параметрів макроекономічної політики з тенденціями та прогнозами розвитку світової кон’юнктури, з динамікою і напрямками світових фінансових та інвестиційних потоків та поглиблення координації у сфері валютної політики.
2008–2013	У зв’язку з розгортанням повномасштабної кризи на світових фінансових ринках та їх впливу на економіку України, наша країна подала заявку на отримання нової програми співробітництва Stand-by, і 5 листопада 2008 року Рада директорів МВФ ухвалила надання дворічної програми загальним обсягом в 802% від квоти України в МВФ, або 11 млрд. СПЗ. 3 млрд. СПЗ були в терміновому порядку зараховані до золотовалютних резервів Національного банку України. У рамках програми Stand-by 2008 року Україна отримала три транші загальним обсягом 7 млрд. СПЗ. Частина другого траншу у розмірі 1,5 млрд. дол. США та третій транш у повному обсязі були спрямовані безпосередньо до Державного бюджету України. 28 липня 2010 року Рада директорів МВФ ухвалила оновлену для України програму Stand-by на загальну суму 10 млрд. СПЗ, строком на 2,5 роки, скасувавши Програму Stand-by, затверджену в листопаді 2008 року. В рамках відповідної програми Україна отримала два транші допомоги, перший обсягом 1 250 млрд. СПЗ; другий обсягом 1 млрд. Із загального обсягу коштів отриманих за цією Програмою 2 млрд. дол. США надійшло на підтримку державного бюджету. Надання подальших траншів не відбулося через невиконання Урядом України умов програми співробітництва з МВФ.

Продовження Додатку А

2014-2017	30 квітня 2014 року, після завершення Революції гідності та приходу до влади в Україні нового Уряду та виконання попередніх умов, Рада директорів МВФ ухвалила надання Україні нової позики Stand-by загальним обсягом 10,976 млрд СПЗ (близько 16,5 млрд. дол. США). В рамках цієї програми Україна отримала два транші, перший - на суму 2,058 млрд. СПЗ (близько 3,1 млрд. дол. США) та другий - 914,7 млн. СПЗ (близько 1,3 млрд. дол. США). Але влітку 2014 року макроекономічні показники, закладені у програму, було значно відкореговано через розгортання в Україні масштабної економічної кризи на фоні російської агресії на сході країни. У зв'язку із цим, на запит українського Уряду, 11 березня 2015 року МВФ ухвалив на заміну програми Stand-by нову, чотирирічну програму «Механізм Розширеного Фінансування» (Extended Fund Facility). Перший транш обсягом 3,5 млрд. СПЗ (близько 5 млрд. дол. США) за програмою було отримано одразу після її ухвалення. Надання другого траншу обсягом 1.2 млрд. СПЗ (1,7 млрд. дол. США), спрямованого у повному обсязі на поповнення резервів Національного банку України, було ухвалено Радою директорів МВФ 31 липня 2015 року. Після певної перерви 14 вересня 2016 року Радою Директорів МВФ було затверджено другий перегляд програми EFF. Відповідно до цього рішення було виділено третій за Програмою транш у розмірі 716,1 млн. СПЗ (1 млрд. дол. США), який 16 вересня 2016 року також був спрямований на поповнення резервів НБУ. 3 квітня 2017 року Радою Директорів МВФ було затверджено третій перегляд Програми EFF та виділено четвертий за Програмою транш у розмірі 734,05 млн. СПЗ (близько 1 млрд. дол. США), який 5 квітня 2017 року було спрямовано на поповнення резервів НБУ.
2018-2020	Беручи до уваги, що Програма EFF була розрахована на 4 роки і термін її дії закінчувався в березні 2019 року, що співпадало із президентськими та парламентськими виборами в Україні, актуальність продовження співпраці з МВФ в рамках спільних програм зберігалась на високому рівні. Програма Stand-by 2018 року була направлена на збереження фіскальної консолідації та зменшення інфляції, а також на реформи, спрямовані на зміцнення податкового адміністрування, фінансового та енергетичного секторів. 05 грудня 2018 року Україна направила Лист про наміри Уряду України і Національного банку України до Міжнародного валютного фонду та Меморандум про економічну та фінансову політику з метою започаткування нової програми Stand-by. У зв'язку із цим, Українською стороною було ініційовано започаткування нової спільної програми. 18 грудня 2018 року Рада виконавчих директорів МВФ схвалила Програму EFF тривалістю 14 місяців та обсягом 3,9 млрд дол США для України та прийняла рішення про виділення Україні першого траншу за Програмою у розмірі 1 млрд. СПЗ (близько 1,38 млрд. дол. США). 17 лютого 2020 року дана програма завершила свою дію.